

УДК 338:502

А. В. Фролова,
аспірант,

ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України"

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

A. Frolova,

PhD student, Public Institution "Institute of Environmental Economics
and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine"

ECOLOGICAL POLICY AND ITS LEGAL PROVIDING

Розглянуто теоретико-методологічні основи реалізації екологічної політики держави, проаналізовано її нормативно-правове забезпечення. Сформовано та описано основні нагальні проблемні питання в екологічній політиці держави та шляхи їх вирішення.

The article deals with the theoretical and methodological foundations of environmental policy, analysed normatively legal providing Formed and discussed the main issues relating to environmental policy and their solutions.

Ключові слова: екологічна політика, управління, екологічна безпека, ефективність, механізм, нормативно-правове забезпечення.

Key words: ecological policy, management, environmental safety, efficiency, mechanism, regulatory support.

АКТУАЛЬНІСТЬ

Однією з умов, що забезпечує інтенсивну природоохоронну діяльність, є рівень економічного розвитку. Ефективність екологічної політики, охорони та відтворення навколишнього природного середовища обумовлює економічне та соціальне благополуччя країни у майбутньому, тому що визначає здоров'я населення, ступінь збереження чи виснаження природних ресурсів як складових національного багатства. Забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічної рівноваги, усунення загроз та ризиків, подолання катастрофічних наслідків та збереження генофонду і є одними з основних обов'язків та функцій держави.

Важливим сегментом сучасної екологічної політики держави є організаційно-управлінські та нормативно-правові важелі її реалізації, яким ще в "Основних напрямках державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпе-

чення екологічної безпеки" [1] було приділено особливу увагу як гарантуючим засобам її прогнозованої результативності. На сьогоднішній день стан довкілля та надмірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище зумовлено певними організаційно-правовими прорахунками, особливо в частині інституційно-структурного забезпечення реалізації норм і вимог екологічного законодавства, яке не має на сьогодні чіткого та систематичного впорядкування, а переважно галузеве, секторне розгалуження, яке не лише збільшує витрати свого функціонування, а й не забезпечує завершеного системного підходу у вирішенні екологічних проблем.

Системі управління в галузі екології, природокористування та охорони довкілля, дослідженню екологічної політики приділяється увага у публікаціях відомих вчених В. Андрейцева, О. Велича, М. Данилишина, Н. Малишева, Є. Хлобистова, Ю. Шемшученка та ін.

Таблиця 1. Розподіл функцій управління для реалізації державної екологічної політики [5]

Функції екологічної політики		
Макрорівень	Мезорівень	Мікрорівень
<ul style="list-style-type: none"> Розробка методологічного, нормативно-методичного та правового забезпечення Розробка політики регулювання ядерної безпеки Проведення державної екологічної експертизи Формування економічного механізму природокористування Регулювання використання природних ресурсів та запобігання забрудненню довкілля Ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності Державна політика щодо зон надзвичайних екологічних ситуацій 	<ul style="list-style-type: none"> Регулювання використання природних ресурсів місцевого значення Визначення нормативів забруднення природного середовища Впровадження економічного механізму природокористування Проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля Проведення державної екологічної експертизи 	<ul style="list-style-type: none"> Проведення локального та об'єктного моніторингу Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства Організація розробки місцевих екологічних програм і проєктів
<ul style="list-style-type: none"> Формування та використання державних позабюджетних фондів охорони довкілля Регулювання використання ресурсів державного значення Державний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства Впровадження екологічного аудиту Проведення єдиної науково-технічної політики щодо охорони, раціонального використання та відновлення природних ресурсів Проведення державної політики збереження біорізноманіття Забезпечення екологічної безпеки як складової національної безпеки Реалізація міжнародних угод і виконання Україною взятих на себе в рамках цих угод зобов'язань та підтримання міждержавних відносин у природоохоронній сфері Забезпечення процесу прийняття державних рішень з урахуванням екологічних вимог Екологічна освіта та екологічне виховання 	<ul style="list-style-type: none"> Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства Розробка програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики Інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань 	

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Розглянути теоретико-методологічні аспекти екологічної політики держави та забезпечення екологічної безпеки. Запропонувати ряд заходів щодо покращення ефективності екологічної політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Україна є однією з найбільших за територією, чисельністю населення та економічним потенціалом держав Європи. На території України зосереджені величезні природні багатства, втім відсутність концептуальних підходів до управління забезпеченням як національної безпеки в цілому, так і екологічної безпеки зокрема негативно позначились на рівні збереження та примноження природних ресурсів і багатств нашої країни.

Проблемам діяльності та формування системи екологічної безпеки приділяється значна увага в різних країнах світу, де на основі глибоких аналітичних досліджень виробля-

ються обґрунтовані пропозиції і рекомендації забезпечення безпеки. У країнах ЄС екологічна політика поєднує збалансовані адміністративно-контрольні та фінансово-економічні важелі, які дозволяють ефективно регулювати питання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. Проводиться екологічний облік, головні програми спрямовані не на введення в дію очисного обладнання, а на створення екологічно чистих технологій. Як наголошує наукова праця [3], в цих країнах діють понад 200 чітких механізмів реалізації екологічного законодавств, застосовується близько 150 видів екологічних податків, структура і тарифні ставки яких затверджено національними парламентами. Ці механізми мають свої специфічні риси, які обумовлені особливостями власних еко-

логічних проблем, а також сформованістю політичного, економічного, соціального середовищ та специфікою національного управління. Для того щоб екоцид в Україні, що має не тільки екологічні, а й економічні та політичні корені, не призвів до значних соціальних конфліктів, стратегічною метою держави має бути ліквідація значного відставання від розвинених держав у результатах діяльності, спрямованої на охорону навколишнього середовища та забезпечення високої якості життя населення.

В Україні екологічна політика формувалась у процесі становлення держави з років незалежності під дією різних факторів та поступово зайняла належне місце в управлінні суспільними процесами на національному та регіональному рівнях. У державі є необхідність у чіткій послідовній реалізації державної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки, з метою переходу до екологічно орієнтованої моделі ринкової економіки.

Основою сучасної екологічної політики є нормативні підходи, що орієнтують природоохоронну діяльність на досягнення визначених нормативів якості природного середовища. При цьому вони регламентують параметри гранично допустимого вмісту різних хімічних речовин та їх вплив на природні компоненти та людину. Вважається, що ці норми є екологічно допустимими і при цьому соціально безпечними. Такій концепції відповідає чинна модель управління навколишнім природним середовищем. При цьому нормативний підхід останнім часом дуже часто ставлять під сумнів, бо норми, що наведені вище, не є цілком ідеальними. Вкрай рідко враховується комбінована дія хімічних сполук та їх можливі наслідки. Крім цього, проблеми у системі забезпечення екологічної безпеки значною мірою зумовлені недостатнім проведенням освітньої та просвітницької роботи, недостатністю нормативно правового забезпечення, недосконалістю документації, низькою інституціональною спроможністю відповідних органів виконавчої влади, незавершеністю процесу інвентаризації та автоматизації. На сьогодні у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки в Україні відсутня ефективна система управління, при якій набагато повільніше, ніж очікувалося, відбувається проведення структурних реформ і модернізація технологічних процесів в умовах зростання національної економіки, що і призводить до збільшення рівня забруднення. Зазначені науковим джерелом [5] функції управління на різних рівнях щодо реалізації екологічної політики зображені у табл. 1.

На думку автора, найважливішими питаннями і складовими у сфері забезпечення екологічної безпеки і те, на що треба звернути увагу в першу чергу в екологічній політиці для розроблення подальших екологічних програм, є: а) екологічна освіта, кваліфікація, культура, етика; б) діяльність та дієвість конвенцій, законодавчої, нормативно-правової системи тощо (максимізація віддачі від чинних конвенцій, програм, угод та інституцій для забезпечення екологічної безпеки); в) система державного управління (дублювання органів, функцій (структурні реформи), рівень пріоритетності державного управління в галузі екологічної безпеки, інструменти екологічної політики); д) міжнародна співпраця; е) науково технічний прогрес (енергозберігаючі технології, мало-відходні технології, альтернативні джерела енергії тощо (реформи, модернізація, створення і введення в дію), удосконалення чи створення

нових інституцій); є) планування, виконання, попередження, контроль, звітність та відповідальність; ж) доступ до інформації, оповіщеність населення (розроблення та створення екологічної бази даних); з) економічне регулювання та фінансування (створення державного екологічного банку).

Раніше функції стратегічного документа з питань екологічної політики виконували "Основні напрями державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" (затверджені постановою Верховної Ради України № 188/98-ВР від 5 березня 1998 року). На даний час цю функцію виконує Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2020 року" від 21 грудня 2010 року. Як наголошується в Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 р., в якій закладені передумови нової екологічної політики, схваленої Кабінетом Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880 [2], — відчувається відсутність ефективною системи управління у сфері охорони довкілля, що зумовлює удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом включення екологічної складової у програми розвитку секторів економіки.

Правовою основою стратегії екологічної політики є стратегічні документи, які ґрунтуються на таких юридичних документах, як Постанова Верховної Ради України про схвалення проекту Закону України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2020 року" від 21 грудня 2010 року та розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011—2015 роки" № 577-р від 25 травня 2011 року. Як зазначає джерело [4], зараз в Україні відбувається активна гармонізація законодавчої політики зі стандартами ООН та ЄС на основі Закону України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року" та "Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011—2015 роки".

Найбільш ефективно вирішувати складний комплекс проблем, пов'язаних з напруженим станом навколишнього середовища України, за даними джерела [6], можна за допомогою екологічних цільових програм, які є інтегративним, найбільш дієвим та таким що відповідають принципу державного регулювання екологічної політики інструментом. Згідно з переліком державних цільових програм, які виконували-

ся в межах бюджетних програм у 2010 р. в Україні налічувалося 18 програм екологічного спрямування (яскравим прикладом є Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000—2015 роки, затверджена Законом України від 21.09.2000 р., № 1989-III), крім того, заходи, спрямовані на вирішення питань екологічної політики, передбачаються іншими програмами (Програма реабілітації територій, забруднених внаслідок військової діяльності на 2002—2015 рр., Програма "Українське вугілля", Програма комплексного розвитку українського Придніпров'я на 2004—2010 рр.).

За останні роки можна простежити позитивну тенденцію виконання цільових програм та удосконалення їх механізму, зокрема, збільшується частка фінансування, так, наприклад, у 2009 році "Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води" (Постанова Верховної Ради України від 27.02.1997 р., № 123/97-ВР) була профінансована на 96,4 %; Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року (Постанова Кабінету Міністрів України від 3.07.2006 р. № 901) — на 96,2 %. Спостерігаються намагання систематизації та об'єднання програм для більш комплексного вирішення завдань охорони та відтворення довкілля. Питання оптимізації державних цільових програм та оперативного керування ними розглядаються в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 р. № 223-р та Постанові Верховної Ради України "Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік" від 13.05.2011 р., № 3358-IV.

Варто зазначити, що аналіз виконання екологічних цільових програм в Україні свідчить про наявність суттєвих прорахунків при застосуванні їх як інструменту екологічної політики: а) невирішеність принципових проблем вибору пріоритетів для формування державних програм, відсутність відпрацьованого механізму відбору проблем; б) спрямованість заходів досягнення мети на подолання наслідків, а не на превентивні заходи; в) відсутність надійного моніторингу та жорсткого контролю за ходом виконання державних цільових програм не дозволяє оперативно здійснювати та корегувати процес втілення саме екологічних цільових програм. Це перешкоджає налагодженню надійного контролю за виконанням як з боку відповідального розпорядника коштів, так і з боку Міністерства фінансів України та Державної

казначейської служби України, ускладнює здійснення аналізу ефективності витрат та не додає прозорості бюджетним потокам. Враховуючи велику кількість виконавців державної програми, які належать до різних структур виконавчої влади, та необхідність ширшого залучення до фінансування позабюджетних коштів, виникає необхідність у створенні координуючої структури на рівні Кабінету Міністрів України; г) йде недофінансування державних цільових програм, що призводить до розпорощення бюджетних коштів та суттєвого зниження ефективності. Відповідно до звітів Міністерства екології та природних ресурсів України з початку дії "Комплексної програми протизсувних заходів на 2005—2014 роки", затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 № 1256, відсутнє її цільове фінансування; "Державна цільова екологічна програма проведення моніторингу навколишнього природного середовища", затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1376, у 2009 році фактично була профінансована на 9,2 % від запланованого річного обсягу; д) прорахунок ще й у тому, що низький рівень програмної та міжпрограмної узгодженості на фоні великої кількості напрямів та значної кількості державних цільових програм призводить до дублювання завдань і заходів державних цільових програм, що створює можливості фінансування за рахунок бюджетних коштів одних і тих самих заходів у рамках різних програм і це потребує термінового перегляду державних цільових програм для виключення дублюючих заходів. В Загальнодержавній програмі "Питна вода України на 2006-2020 роки" (затверджена Законом України від 3.03.2005 № 2455-IV) міститься частина заходів, що вже були задекларовані в Національній програмі екологічного оздоровлення Дніпра та поліпшення якості питної води (затверджена Постановою Верховної Ради України від 27.02.1997 року № 123/97 — ВР); е) і насамкінець, прорахунок у відсутності ув'язки фінансування державних цільових програм з можливостями бюджету протягом усього терміну виконання програми. "Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2010 року" (затверджена Законом України від 22.02.2009 № 3458-IV) у 2009 році мала фактичний обсяг фінансування 52 % від запланованого, що було пов'язано з ненадходженнями до бюджету збору за виконані геологорозвідувальні роботи від НАК "Нафтогаз", якому дозволено розстрочку податкових зобов'язань.

Таблиця 2. Основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище у 2000—2010 роках [1]

Ретроспективний період, роки	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Викиди забруднюючих речовин у повітря, тис. т	5908,6	6615,6	7380,0	7210,3	6442,9	6678,0
Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, млн м ³	3313	3444	3854	2728	1766	1744
Утворення відходів I—III класів небезпеки, тис т	2613,2	2411,8	2585,2	2301,2	1230,3	1659,8
Витрати на охорону навколишнього природного середовища, млн грн.	3224,3	7089,2	9691,0	12176,0	11073,5	13128,0

В основі нормативно правового регулювання мають лежати створення та впровадження нормативно-правового екологічного забезпечення, правоохоронного регулювання у сфері екологічної безпеки, тобто мають бути прописані та виконуватись чіткі дії реалізації екологічного законодавства, дотримання усіх законодавчих актів та несення відповідальності за порушення норм і правил природокористування, у тому числі і кримінальної, наприклад, за свідоме скидання у водойми забруднень, що загрожують здоров'ю і життю людей.

Необхідно створити широкий комплекс правових інструментів з охорони навколишнього середовища. Потрібна і розробка стандартів, які регламентують рівень допустимих концентрацій забруднюючих речовин; види речовин, які заборонено викидати у води й повітря; максимальні строки досягнення конкретної якості чистоти об'єктів тощо та надання ліцензій на скиди, викиди, захоронення тощо. Законодавство має встановлювати відповідальність власників потенційно небезпечних об'єктів і необхідність відшкодування збитків особам, потерпілим від аварії чи катастрофи, завдані забрудненням землі, повітря, води. Крім того, прийняття кожного природоохоронного закону повинно супроводжуватися виділенням асигнувань на захист навколишнього середовища.

В основі екологічної політики держави повинна лежати стратегія екологічно орієнтованого управління й екологічного підприємництва як одного з важливих напрямів екологічної модернізації. Необхідним є створення Закону про екологічну освіту. Повинні розроблятися спеціальні програми охорони природи і забезпечення екологічної безпеки, має враховуватись думка громадськості. Мають визначатись конкретні природозахисні заходи, які є обов'язковими для виконання — обов'язкова державна екологічна експертиза всіх напрямів господарської діяльності, обов'язковий аудит на усіх підприємствах України, моніторинг,

впровадження стандартів якості довкілля, застосування для підприємств лише такої технології, яка забезпечує мінімальні та допустимі викиди в повітря шкідливих речовин.

Екологічне прогнозування є необхідною умовою оптимізації процесу взаємодії суспільства і природи. Важливо мати еколого-економічну оцінку науково-технічного прогресу. Подальше

вдосконалення техніки має здійснюватись із врахуванням її негативного впливу на стан природного середовища. Наукова сфера має зосередити свою увагу на створенні нових перспективних технологій та моделей виробництва, які забезпечуватимуть екологічно-орієнтоване зростання: зменшення споживання ресурсів, підвищення енергоефективності, усунення негативного впливу на довкілля і, відповідно, на умови життя людей, тобто "зелену" економіку. З боку пропозиції необхідно сприяти використанню енергозберігаючих технологій у виробництві, а з боку попиту — стимулювати населення до економного використання енергоресурсів у побуті, проводити роз'яснювальну політику серед населення.

Існує нагальна необхідність у створенні загальнодоступної екологічної бази даних, яка б збирала та оперативно обробляла інформацію щодо стану навколишнього природного середовища, загроз та ризиків. Інформування населення знаходиться на дуже низькому рівні.

Міжнародне співробітництво є необхідною умовою забезпечення екологічної безпеки. Спираючись на досвід зарубіжних країн, зокрема Китаю, виникає пропозиція створення неурядової ради з питань міжнародного співробітництва в галузі навколишнього середовища і розвитку, до завдань якої входило б надання уряду обгрунтованих пропозицій з координації розвитку народного господарства й екологічного захисту, а також залучення для цих цілей коштів і технологічної допомоги з боку іноземних держав, часткове фінансування за рахунок кредитів Світового банку.

Результативність екологічної політики залежить від ефективності інструментів її практичної реалізації. Під ними варто розуміти сукупність адміністративних, правових, економічних, соціально-психологічних важелів регулювання суспільних відносин для досягнення цілей екологічної політики. Серед них, безумовно, провідне місце займають економічні.

Економічними важелями в нашій державі є збори за забруднення довкілля як основне джерело фінансування природоохоронних заходів. Проте, аналіз даних [2] свідчить про те, що фонди недоотримують значні суми коштів від зборів за забруднення довкілля. По-перше, збільшення базових нормативів плати за забруднення навколишнього природного середовища стимулюватиме підприємства до впровадження заходів для зменшення шкідливих викидів в атмосферу, скидів у водойми, переробки відходів і використання автомобілів та інших видів транспорту, які споживають менше палива чи використовують альтернативні джерела пального. По-друге, актуальним на сьогодні є

Таблиця 3. Заходи щодо покращення ефективності екологічної політики держави

Зауваження та пропозиції	
Заходи	Реалізація
Підвищення рівня екологічної освіти	- Закон про екологічну освіту - Підвищення фінансових витрат на освітні програми - Запровадження в загальноосвітніх закладах спеціального факультативу з екології та екологічної безпеки
Підвищення рівня кваліфікації кадрів	Поширення професійно-технічного навчання робітників в органах, установах та на підприємствах, що дає змогу розширювати і поглиблювати здобуті знання у сфері забезпечення екологічної безпеки
Інформування населення	- Загальнодоступна екологічна база даних - Оприлюднення екологічної інформації та заохочення через ЗМІ
Удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності сфер, робіт і послуг, що спричиняють підвищений вплив на довкілля	- Розроблення законів та удосконалення існуючих законодавчих актів, податкового регулювання
Удосконалення існуючих та впровадження (введення в експлуатацію) нових екологізберігаючих технологій, проведення випробувань	- Створення Державного центру інновацій та НТР в екологічній сфері і його діяльність
Економічне регулювання та фінансування законопроектів, програм, підприємств, господарської діяльності	- Створення Державного екологічного банку - Налаштована структура управління системи забезпечення екологічною безпекою - Стимулювання розвитку екологічного підприємства
Міжнародна співпраця	- Ліквідація адміністративних бар'єрів для міжнародного фінансування державної діяльності, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки - Укладання міжнародних та міждержавних угод

питання запровадження ефективних механізмів стимулювання підприємницьких структур та приватного бізнесу до участі у вирішенні екологічних проблем.

Аналізуючи дані табл. 2, не можна не помітити, що хоч витрати на охорону довкілля і збільшуються з кожним роком, кількість забруднюючих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище залишається майже на одному рівні, а у 2010 році йде тенденція до їх збільшення.

За період 2010—2011 років у сфері екології в державній політиці відбулися зміни: 1) вперше введено екологічний податок; 2) серед пріоритетів підвищення конкурентоспроможності господарського комплексу країни виділено запровадження сучасних методів управління техногенними і природними ризиками; 3) заходи екологічної політики розподілено за сімома цілями, серед яких ключовими є підвищення рівня екологічної безпеки, поліпшення екологічної ситуації, інтеграція екологічної політики, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, а також удосконалення регіональної екологічної політики.

Головним є те, що державна політика у сфері забезпечення екологічної безпеки та стабільності повинна реалізовуватися чітко та послідовно, з метою переходу до екологічно орі-

єнтованої моделі ринкової економіки. Реалізація державної стратегії сталого розвитку України й окремих її регіонів передбачає комплекс заходів для державного регулювання природокористуванням і стимулювання природоохоронної діяльності шляхом проведення цілеспрямованої соціально-економічної, фінансової та податкової політики в умовах ринкових відносин. Об'єктивно назріла потреба у формуванні екологічної політики на принципово нових засадах.

У табл. 3 автором зображені пропозиції, що можна внести до державних екологічних програм.

Реалізуючи зазначені пропозиції, можна досягти перехід держави на шлях сталого розвитку; збільшити кількість робочих місць, врегулювати діяльність інституцій, що відповідальні за фінансування природокористування та екологічної безпеки, зацікавленість багатьох фірм і підприємств за рахунок пільг тощо, збалансованості системи фінансування та інвестування в екологічні проекти, зробити обіг "екологічних" коштів більш контрольованим, досягти створення належних організаційних та економічних умов для стимулювання охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу країни, створити ринок екологічно безпечних товарів та послуг і вийти на міжнародний ринок, залучення міжнародних фінансових ре-

курсів до вирішення екологічних проблем та довгострокового фінансування екологічних проектів.

Спираючись на досвід економічно розвинених країн, в основу екологічної політики можна покласти такі принципи:

— принцип профілактики, або превентивний: сутність його полягає в тому, що нові проекти держави та підприємств мають створюватися так, щоб уникнути ускладнення будь-яких екологічних проблем;

— принцип відповідальності, сутність його — в посиленні відповідальності забруднювачів навколишнього середовища;

— принцип кооперації, його сутність полягає в тому, що у вирішенні екологічних питань узгоджено працюють держава, економіка і громадяни.

ВИСНОВКИ

Важливим сегментом сучасної екологічної політики держави є організаційно-управлінські та нормативно-правові важелі її реалізації. На сьогоднішній день стан довкілля зумовлений певними організаційно-правовими прорахунками. У державі є необхідність у чіткій послідовній реалізації державної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки, з метою переходу до екологічно орієнтованої моделі ринкової економіки. Відсутня ефективна система управління, при якій набагато повільніше, ніж очікувалося, відбувається проведення структурних реформ і модернізація технологічних процесів в умовах зростання національної економіки, що і призводить до збільшення рівня забруднення.

Важливим завданням екологічної політики на майбутнє є поширення екологічних знань, інформування населення, збалансованість соціально-економічних потреб та збереження довкілля.

Екологічна політика має реалізуватись через закони, договори, ринкові механізми, природоохоронні інвестиції, кооперацію державних та приватних структур, удосконалення та створення нових інституцій, зокрема Державного екологічного банку та Державного банку даних, міжнародне партнерство, освіту та пропаганду.

При мобілізації своїх матеріальних, фінансових, науково-технічних ресурсів для вирішення завдань охорони довкілля можна досягти певних результатів у цьому напрямі. Для того, щоб стати на шлях сталого розвитку, спираючись на досвід економічно розвинених країн, в основу екологічної політики мають лягти такі принципи: принцип профілактики,

принцип відповідальності та принцип кооперації. Подальше удосконалення нормативно-правового забезпечення та ефективної екологічної політики як одного з дієвих інструментів організаційно-економічного механізму управління забезпеченням екологічної безпеки держави стануть пріоритетними завданнями наших подальших економічних досліджень у системі державного управління і регулювання економіки.

Література:

1. Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 38—39. — С. 248.

2 Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми / В.Г. Потапенко, А.Б. Качинський [та ін.]; за ред. Ю.М. Скалецького, В.Г. Потапенко. — К.: НІСД, 2011. — 31 с.

3. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / О.М. Алимов, А.І. Даниленко, В.М. Трегбчук, В.В. Микитенко та ін. — К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. — 540 с.

4. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні та механізми її реалізації. — НАН України, Ін-т регіональних досліджень. — Львів, 2007. — 72 с.

5. Офіційний вісник України. — 2007. — № 79. — С. 2961.

6. Пішеніна Т.І. Зарубіжний досвід становлення системи безпеки радіоекологічного комплексу, українська практика [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/zarub%D1%96zhnii-dosv%D1%96d-stanovlennya-sistemi-bezpeki-rad%D1%96oekolog%D1%96chnogo-kompleksu-ukra%D1%97nska-praktika>

7. Фролова А.В. Досвід реалізації політики екологічної безпеки. Природно-ресурсний потенціал збалансованого (сталого) розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19—20 квітня 2011 р.), "Перспективи впровадження моделі "зеленої економіки" в Україні": матеріали VII Міжнародного бізнес-форуму (Київ, 21 квітня 2011 р.): у 2 т. — К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. — Т. 2. — С. 127—132.

8. Якушенко Л.М., Яценко Л.Д. Щодо напрямків підвищення ефективності виконання загальнодержавних програм у природоохоронній сфері. Інформаційно-аналітична довідка [Електронний ресурс]. — Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/537/>

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.